

Milíč Sypták

K 65. narozeninám profesora Jána Srba

Časopis pro pěstování matematiky, Vol. 88 (1963), No. 3, 382--384

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/117460>

Terms of use:

© Institute of Mathematics AS CR, 1963

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

K 65. NARODENINÁM PROFESORA JÁNA SRBA

MILIČ SYPTÁK, Bratislava

Dňa 9. IV. 1963 sa dožíva 65 rokov prof. dr. JÁN SRB, profesor geometrie PFUK v Bratislave. Prof. dr. Ján Srb sa narodil v Telči na Morave roku 1898 ako syn murárskeho majstra. Obecnú školu a reálku navštevoval v Telči, kde roku 1916 maturoval.

Po maturite konal vojenskú službu od mája 1916 do júna 1919. Po návrate z vojny študoval v rokoch 1919–1924 matematiku a deskriptívnu geometriu na Vysokom učení technickom v Prahe a na Karlovej univerzite. Po absolvovaní vysokých škôl učil od šk. r. 1923/4 na školách 3. stupňa v Jihlave, Strážnici, Místku, Novom Bohumíne, Olomouci, Prostějove, opäť v Jihlave a Jevíčku. Na posledných troch školách zastával funkciu správca školy. Začiatkom roku 1949/50 prešiel na Pedagogickú fakultu v Brne ako poverený profesor. Roku 1949 dosiahol hodnosť doktora prírodných vied na Masarykovej univerzite v Brne a roku 1950 bol menovaný docentom geometrie na Pedagogickej fakulte v Brne. V roku 1953 prešiel ako docent na Prírodovedckú fakultu UK v Bratislave, na ktorej konal

prednášky z geometrie a deskriptívnej geometrie. V roku 1958 bol menovaný profesorom na PFUK v Bratislave.

Po stránke odbornej je vynikajúcim znalcom syntetickej geometrie. Napísal 10 vedeckých pojednaní, je spoluautorom troch učebníc matematiky pre jedenáštočienky a jedným z prekladateľov sovietskej metodiky od *M. V. Bradisa* „Metodika vyučovania matematiky na stredných školách“.

Jeho vedecké pojednania možno rozdeliť do piatich tematických celkov.

A) V práci [1] je dokázaná veta, že rovinnú kolíneáciu typu $[0, 0, 0]$ je možné rozložiť na súčin najviac troch involutórnych homológií a to inou metódou, ako to urobil *M. W. HASKELL*, a táto veta je rozšírená na všetky typy rovinných kolíneácií.

V práci [2] sú výsledky predchádzajúcej práce doplnené takto: Všeobecne nie je možné rozložiť rovinnú kolíneáciu na súčin dvoch harmonických homológií. V prípade, keď takýto rozklad je možný, je vždy možný jednoparametrickým alebo dvojparametrickým systémom dvojíc harmonických homológií.

V práci [3] je dokázané, že každá kolíneácia priestoru $2n$ -rozmerného typu $[0, \dots, 0]$ je súčinom involutórnej homologie a kolíneácie typu $[(0, \dots, 0) 0]$ s hyperbolickou involúciou na samodružnej priamke, ktorá je produktom $2n$ involutórnych homológií, takže kolíneácia typu $[0, \dots, 0]$ je súčinom $2n + 1$ involutórnych homológií.

B) Ďalší súbor riešených problemov sa týka konštrukcie nadkvadrík z daných bodov. V práci [4] je niekoľkými spôsobmi zostrojená polárnosť k hľadanej nadkvadríke pomocou lineárnych sústav nadkvadrík štvorrozmerného priestoru, určených skupinami z daných bodov.

V práci [5] je dokázané, že skupina $\frac{1}{2}n(n + 3)$ bodov n -rozmerného projektívneho priestoru určuje jedinú nadkvadríku vtedy a len vtedy, ak je možné ju rozložiť v n skupín, z ktorých každá obsahuje $\frac{1}{2}(n - 1)(n + 2) + 2$ bodov tak, že dve skupiny nemajú všetky body spoločné a že v každej z nich existuje aspoň jeden bod taký, že na kvadratickom kuželi, určenom týmto bodom ako vrcholom a ľubovoľnými $\frac{1}{2}(n - 1) \cdot (n - 2)$ ďalšími bodmi skupiny, neleží zvyšný bod skupiny. Pomocou tejto vlastnosti sa potom úloha zostrojiť polárnu nadrovinu bodu vzhľadom na hľadanú nadkvadríku prevedie na tie isté úlohy v priestoroch $(n - 1)$ -rozmerných.

C) V práci [6] sa vyšetrujú vlastnosti autopolárneho simplexu polárnosti n -rozmerného priestoru, na priamkových hranách ktorého sú dané involúcie harmonických pólov. Je dokázaná veta, že všetky ihlany tej istej polárnosti sú toho istého druhu, t.j., že pre každé dva z nich je možné určiť regulárnu kolíneáciu, ktorá transformuje jeden v druhý. Okrem toho sú určené všetky projektívne rôzne typy autopolárnych simplexov pre dané n , teda stanovené projektívne typy polárnosti a nadkvadrík.

V práci [7] sú doplnené vlastnosti autopolárneho normálneho ihlanu polárnosti n -rozmerného priestoru niektorými ďalšími vlastnosťami, ktoré dovoľujú definovať stred, priestory stredov a sústavy združených priestorov. Ďalej sú stanovené nutné a dostačujúce podmienky kolíneárnosti dvoch sústav nadroviny a nadkvadríky. Z výsledku urobenej klasifikácie je možné stanoviť počet, dimenziu a druh združených priestorov všetkých afinne rôznych nadkvadrík.

D) Ďalší veľa zaujímavá problematika sa týka rozšírenej Pascalovej vety o šesťuholníku vpísanom do kuželosečky na normálne krivky priestorov o ľubovoľnom počte dimenzií. Toto rozšírenie je iné ako urobil G. VERONESE pre štvorrozmerný a F. DERUYTS pre n -rozmerný priestor.

V práci [8] je synteticky dokázaná veta, ktorá je zvláštnym prípadom vety z práce nasledujúcej. Okrem toho sú uvedené konštrukcie ďalších bodov normálnej krivky danej $n + 3$ bodmi a konštrukcie oskulačných priestorov tejto krivky. V práci [9] je po zavedení pojmu protíľahlých priestorov a pojmu trojice po sebe nasledujúcich

priestorov uvedená nutná a postačujúca podmienka, aby $(n + 4)$ -uholník bol vpísaný do racionálnej normálnej krivky n -rozmerného projektívneho rozmeru.

E) Z posledného okruhu otázok, ktorými sa autor zaoberal a na ktorých stále do-
tiaľ pracuje, vyšlo zatiaľ pojednanie [10] o deskriptívnej geometrii v n -rozmernom
priestore, vybudovanej novou axiomatickou metódou.

Prof. dr. Ján Srb je typ človeka-matematika, ktorý sa vypracoval zo stredoškolského
profesora na profesora univerzitného. Svojou húževnatosťou a pracovitosťou bol vždy
vzorom svojim spolupracovníkom. Svoje pedagogické a vedecké skúsenosti vždy
s veľkou ochotou odovzdával svojim spolupracovníkom a žiakom. Keď bolo potrebné
posilniť Katedru matematiky PFUK v Bratislave, neváhal v roku 1954 odísť z Brna do
Bratislavy. V Bratislave sa ochotne podieľal nielen na pedagogickom procese a na
budovaní fakulty, ale predovšetkým na výchove vedeckého dorastu. V tejto práci aj
teraz pokračuje.

Želáme jubilantovi ešte veľa úspešných rokov v učiteľskej i vedeckej činnosti.

SEZNAM VĚDECKÝCH PRACÍ PROFESORA JÁNA SRBA

- [1] O rozkladu rovinných kolineací v produkt harmonických homologií. Časopis pro pěstování mat. a fys., 65, 1936, 77–83.
- [2] Poznámka k článku „O rozkladu rovinných kolineací“. Časopis pro pěstování mat. a fys., 65, 1936, 84–87.
- [3] O rozkladu některých kolineací prostoru $2n$ -rozměrného v produkt harmonických homologií. Časopis pro pěstování mat. a fys., 67, 1938, 256–262.
- [4] Několik konstrukcí kvadratické nadplochy čtyřrozměrného prostoru ze 14 bodů. Časopis pro pěstování mat. a fys., 67, 1938, 203–208.
- [5] Lineární konstrukce kvadratické nadplochy n -rozměrného prostoru z $\frac{1}{2}n(n+3)$ bodů. Časopis pro pěstování mat. a fys., 70, 1941, 53–67.
- [6] Autopolární normální jehly polárnosti n -rozměrného prostoru. Časopis pro pěstování mat. a fys., 72, 1947, 49–59.
- [7] Afinní klasifikace nadkvadrik. Acta facultatis rerum naturalium universitatis Comenianae, T. I, 1956, 29–40.
- [8] $(n+4)$ -úhelník vepsaný racionální normální křivce n -rozměrného prostoru. Časopis pro pěstování mat. a fys., 73, 1948, 93–98.
- [9] Rozšíření Pascalovy věty na racionální normální křivku n -rozměrného projektivního prostoru. Acta facultatis rerum naturalium universitatis Comenianae, T. I, 1956, 169–177.
- [10] Deskriptivní geometrie n -rozměrného prostoru, I. Prvá část vyšla v Acta facultatis rerum naturalium universitatis Comenianae, T. II, 1957, 15–20.

ZPRÁVA O POBYTU DVOU MATEMATIKŮ Z NDR V ČSSR

Ve dnech 4. až 10. března 1963 navštívili Prahu dr. W. DÜCK a dr. H. SCHEMEL, pracovníci Ústavu aplikované matematiky a mechaniky Německé akademie věd. Za svého pobytu měli oba hosté řadu rozhovorů s pracovníky Matematického ústavu ČSAV, Ekonomického ústavu ČSAV